

Infektionssygdomme har kostet flere soldaters liv end krudt og kugler gennem historien

Napoleons tilbagetog fra Moskva 1812 var kold og ledsaget af epidemier mellem soldaterne. Epidemier, der formentlig kostede flere liv end krudt, kugler og sne. Billede fra <https://www.nature.com/articles/d41586-025-03487-6>

Plettyfus kostede mange soldater livet under Napoleons tilbagetog fra Moskva i 1812

Historien har igen og igen vist, at krige og epidemier går hånd i hånd. Under den amerikanske borgerkrig hærgede mæslinger de militære forlægninger. Under første verdenskrig mistede mange soldater livet som følge af den Spanske Syge. Under anden verdenskrig hærgede dysenteri og tyfus soldaterne under slaget om Stalingrad.

En helt nye artikel i Nature dokumenterer gennem DNA analyser, at Napoleons soldater døde i massevis som følge af plettyfus og skyttegravsfeber under tilbagetoget fra Moskva i 1812ⁱ. Noget vi i øvrigt længe har været opmærksomme på. Sygdommene skyldes to mikroorganismer, henholdsvis *Rickettsia prowazekii* og *Bartonella quintana*.

Der kan ikke være tvivl om, at Napoleons feltlægeⁱⁱ har været intenst optaget af at få kontrol over disse to kilder til tab af soldater. Larrey var udover at være en fremragende kirurg og passioneret optaget af at bekæmpe epidemiske sygdomme. Begge discipliner har været helt centrale i arbejdet som feltlæge. Larrey var manden der indførte pavillonsystemet i hospitalsbyggeriet, han fik på den måde reduceret smitterisikoen. Han har ved enkelte lejligheder optrådt som kirurg i det civile liv, der foreligger skriftlige førstehåndsberetninger om hvordan, han bortopererede brystet på en kvinde med cancer. Hun overlevede og beskrev begivenheden selv. Desuden er Larrey nævnt i Leo Tolstoys roman Krig og Fred, hvor en såret hovedperson, en russer, efter slaget ved Austerlitz kommer under behandling hos ham.

Larrey har formentlig været manden, der har lagt de overordnede retningslinjer for forebyggelse og bekæmpelse af plettyfus og skyttegravsfeber. Hans anbefalinger lød blandt andet på kogning af tøjet, gasning (fumigation), ventilation, isolation og renlighed.

Han anbefaler således: "Man skal koge linned og soldaternes klæder eller udsætte dem for syrebaseret gasning for at ødelægge miasmerne og de insekter, der overfører dem." (Memoirs of Military Surgery, bind 3)". Lazaretterne skal regelmæssigt luftes ud, de syge skal adskilles fra de raske. Fumigation foregik med vinaigre, urter og mineralske syrer.

Retningslinjerne for den generelle profylakse har været vanskelige at efterleve i det iskolde snehelvede, som det legendariske tilbagetog foregik i. De lød på hvile, ordentlig ernæring, varme og regelmæssige inspektioner af tropperne.

Af de 600.000 mand Napoleon førte med sig til Moskva i 1812 kom mellem 10.000 og 30.000 hjem igen.

ⁱ <https://www.nature.com/articles/d41586-025-03487-6>

ⁱⁱ https://en.wikipedia.org/wiki/Dominique_Jean_Larrey